

IDEI DE ACTUALITATE ÎN OPERA SAVANTULUI AGRONOM ION IONESCU DE LA BRAD

IOAN MURARIU

Opera științifică a lui Ion Ionescu¹, deși scrisă și publicată în urmă cu un secol și jumătate, încă mai conține idei care sunt destul de actuale. În următoarele pagini ne vom referi numai la acele idei ale savantului care sunt cuprinse în monografia intitulată **Agricultura română din județul Dorohoiu**, pe care a publicat-o în anul 1866².

După părerea savantului, „*câștigul este scopul cel din urmă al agriculturii. El se alcătuiește din tot ce rămâne după ce se scade din produsul creat toate valorile ce s-au consumat spre a-l dobândi*”³, și că „*meseria cultivatorului consistă în a face să crească plantele și să se înmulțească vitele în împrejurările cele mai favorabile și cu cât se poate mai puțină cheltuială*”⁴.

Dar o agricultură modernă nu poate fi concepută fără pregătirea temeinică, prin școli de profil, a personalului din acest domeniu: „*Într-un cuvânt, putem zice că toate îmbunătățirile în agricultura noastră trebuie să înceapă de la îmbunătățirea a însuși cultivatorului (...). Cultivând și îmbunătățind mai întâi omul, toate le vom pute-a> apoi cultiva și îmbinătăți în țara noastră. Pentru a îmbunătăți omul, și să-l înzestram cu tot capitalul cunoștințelor ce se află la popoarele civilizate, trebuie să luăm omul de mic, să chemăm la o școală practică de agricultură pe copiii cultivatorilor săteni*”⁵. În altă parte savantul scria că „*se poate da învățământului din sate scopul de a pregăti copiii de mici spre a exercita cu plăcere frumoasa meserie a părinților lor. Noțiunile științei agricole ar trebui să fie scopul învățământului sătesc. Copiii ar vedea că, la cultura ce fac părinții lor, sunt de făcut mai multe îmbunătățiri (...). Această învățătură a agriculturii, fiind scopul învățământului de prin sate, ar deveni (...) acel element intelectual ce convine vieții și destinului lor*”⁶. Dar, pe vremea aceea, învățământul agricol din județul Dorohoi era inexistent, iar învățământul primar obligatoriu încă nu era generalizat. În acel județ urmau cursurile școlilor primare 2.173 de băieți, și numai 47 de fete⁷.

De progresele științei și tehnicii ar fi trebuit să beneficieze nu numai industria - cum se întâmpla în vremea aceea, ci și agricultura - susținea Ion Ionescu: „*Industria manufacturală a prosperat, adoptând cu căldură toate aflările cele noi, care dau un câștig mai mare decât cel ce se scoate cu rutină. Instrucțiunea a dat manufacturii mijloacele de a face s* umble mașinile cu vapor, de-a scoate zahărul din sfeclă, rachiul din cartofi (...). Numai agricultura a fost până acum surdă la vocea științei. Și de aceea*

¹ Din anul 1869, când a cumpărat moșia Bradului, Ion Ionescu a semnat cu numele de Ion Ionescu de la Brad (vezi Ioan Ciută, **Ion Ionescu de la Brad - ctitorul învățământului agricol modern românesc**, în *Carpica*, XXX, 2001, p. 133).

² Ion Ionescu (inspectoru generalu de agricultură), **Agricultura română din județul Dorohoiu**, București, 1866.

³ *Ibidem*, p. 239.

⁴ *Ibidem*, p. 241.

⁵ *Ibidem*, p. 467.

⁶ *Ibidem*, p. 85-86.

⁷ *Ibidem*, p. 86.

*n-a putut scoate tot câștigul ce ar putea să-l aibă*⁸.

Autorul monografiei amintite considera, pe bună dreptate, că „toate silințele cultivatorilor nu pot fi mai cu folos îndreptate decât spre mecanica agricole, spre a scoate agricultura noastră din inferioritatea în care a rămas în acest important ram al producerii (...)”⁹ și că „mașina de secerat și de cosit este destinată a schimba cu totul facia economiei noastre rurale”¹⁰. În altă parte a monografiei făcea următoarele precizări interesante: „Și în adevăru, de acoloa, de la unelte, de la mecanica agricolă trebuie să se înceapă facerea progreselor în agricultura noastră (...). Arături bune, adică mărunte și adânci, grăpături copioase, și înainte, și după facerea semănaturilor. prășiturile cu sapa de cal pentru cea dintâi, și cu rarița pentru cea de-a doua, secerea și coasa cu mașine de secere, treieratul cu mașina de treierat, iată, în câteva cuvinte, calea ce recomandăm noului proprietar - cultivator al moșiei Văculești”¹¹.

În anii secetoși, țăranii și marii proprietari funciari din fostul județ Dorohoi, înregistrau mari pierderi de recoltă. Ion Ionescu scria că împotriva secetei trebuie să se acționeze prin două mijloace: **arături cât mai adânci și irigarea culturilor**: „*Arătura, dar, adâncă și mărunțică, cuprinde tot secretul dobândirii de recolte îmbelșugate, chiar și în timpii cei mai răi (...). Căci arătura adâncă, pe lângă celelalte condițiuni favorabile de încoțire, creștere și hrănire a semănaturilor, are și pe aceea de a le apăra în contra secetei*”¹². Cât despre irigații, savantul scria că „nici una din apele județului nu este utilizată spre a da pământului la timpul convenit umezeala, udarea de care simte adeseori cea mai mare trebuință (...)”¹³. Dar „sunt în județ destui proprietari mari, care au și putere, și mijloace de a aduce câte un om înzestrat cu cunoștințe practice, spre a nu mai lăsa să se scurgă pe lângă câmpiile ce se usucă, apele ce ar putea să le facă să producă și chiar atunci când este secetă”¹⁴.

Nu numai lipsa de apă, dar și surplusul de apă dăunează plantelor. Savantul aprecia lucrările de **desezare** pe care le-a văzut pe moșia Horlăceni din județul Dorohoi a prințului Moruzi: „A scurge apele, care prin stagnațiunea lor depreciază pământul și-l fac nefolositor cultivatorului, este una din cele mai dintâi lucrări de îmbunătățire în agricultură. Principele Moruzi a făcut această îmbunătățire în chipul cel mai simplu și cu sacrificii care de mult i s-au rambursat (...). Combinarea lucrării de uscare cu lucrarea de udare a pământului este aceea la care ne așteptăm ca tot Principele Moruzi să dea exemplul bun”¹⁵.

Un rol important în combaterea secetei îl au și **pădurile**: „Înălțimile și ponoarele fiindu-se coperite cu păduri, nu se aduce cea mai mică perturbațiune în climă, de care ne interesăm foarte mult; fiindcă are înrăurirea cea mai puternică asupra producerii pământului”¹⁶. Descriind pădurea de pe moșia Hertza, savantul afirma că „(...) în interesul agriculturii nu este mare folosul a se stârpi codrii de pe cele mai mari înălțimi. Căci acestea sunt mai potrivite pentru creșterea pădurilor, decât pentru cultura plantelor. Și-apoi, cu această întrebuițare a pământului, înălțimile și ponoarele fiindu-se coperite

⁸ Ibidem, p. 236.

⁹ Ibidem, p. 463.

¹⁰ Ibidem, p. 464.

¹¹ Ibidem, p. 197.

¹² Ibidem, p. 245-246.

¹³ Ibidem, p. 62-63.

¹⁴ Ibidem, p. 63.

¹⁵ Ibidem, p. 174-175.

¹⁶ Ibidem, p. 225.

cu păduri, nu se aduce cea mai mică perturbațiune în climă, de care ne interesăm foarte mult, fiindcă are întârzierea cea mai puternică asupra producerei pământului”¹⁷.

Călătorind prin satele fostului județ Dorohoi, Ion Ionescu a constatat, între multe altele, că în agricultură **se folosește o cantitate prea mare de sămânță**, dar care s-ar putea micșora, în anumite condiții: „Scăderea cantității de sămânță ce se aruncă în pământ este de luat în considerare, mai ales pentru sămânța care este scumpă, cum este aceea de grâu; însă, pentru a se reduce cantitatea de sămânță, este de neapărată trebuință ca arăturile să fie făcute bine, ca pământul să fie pregătit bine mai înainte de a se semăna. Și-apoi, aceasta nu se poate face cu instrumentele primitive cu care se servesc cultivatorii (...). Când, însă, pământul va fi mai bine pregătit decât ce se obișnuiește a se face acum, atunci se poate scădea fără frică cantitatea de sămânță ce se aruncă într-o falce”¹⁸.

Savantul făcea și interesante recomandări privitoare la modul **cum trebuie pregătită sămânța de grâu**, pentru ca plantele să nu fie atacate de mărură: „Șperiuța (adică experiența - n. n.) a dovedit că grăul pregătit mai înainte de a fi semănat, nu suferă niciodată de mărură. Pregătirea grăului de sămânță este foarte lesne de făcut. Se topește în apă o sare, în care se află pucioasă unită cu aramă, sau cu var, sau cu potas. Cu această apă sărată se udă grăul, și, udat fiind, se svântă, presărându-se cu var nestins”¹⁹.

Producția obținută pe unitatea de suprafață depindea, în mare măsură, de **rotația culturilor**: „Nu trebuie să punem într-un pământ numai recolte care-l storcesc de vлага lui, precum nu trebuie să punem tot numai recolte de un fel. Alternând semințele cele ce înăușesc pământul cu cele ce-l sărăcesc, alternând cerealele cu plantele prășitoare, putem ține în bună stare nu numai curățenia pământului, dar și fertilitatea lui (...). Cum, dară, vom avea semănături curate, măcar oricât de curate și de bune ar fi semințele ce punem în pământ, când neîncetat vom semăna cereale unele după altele, adică grâu, orz, ovăz și secară ? (...). De aceea, obiceiul introdus de curând de a se semăna grâu în miriști, ar trebui părăsit”²⁰.

Autorul valoroasei monografii ne mai informează că atunci, în anul 1866, în județul Dorohoi se cultivau 48.460 de fâlci²¹ din totalul de 182.081. Cele mai mari suprafețe erau cultivate cu popușoi, care forma „baza principală a alimentării populației”²². În capitolul al III-lea din partea a II-a a monografiei este prezentată producția de cereale pe o falce. De exemplu, în anul 1850 s-a obținut o producție record de 1.560 ocale²³ de popușoi pe falce, adică circa 2.000 de kilograme (sau circa 1.400 de kilograme la hectar)²⁴. La cartofi, producția depășea de 20 de ori cantitatea însămânțată²⁵, ceea ce ni se pare, totuși, exagerat.

Deși argumentează importanța deosebită a agriculturii pentru o țară ca România, Ion Ionescu subliniază și importanța **industrii de fabrică**, puțin dezvoltată în țara noastră, și inexistentă în județul Dorohoi, unde a constatat doar industria tradițională casnică, adică torsul, țesutul, prelucrarea pieilor etc. El dădea ca exemplu Anglia, unde

¹⁷ Ibidem, p. 224-225.

¹⁸ Ibidem, p. 184.

¹⁹ Ibidem, p. 293.

²⁰ Ibidem, p. 289-290.

²¹ O falce este egală cu 1,43 hectare, sau cu 80 de prăjini fâlcești.

²² Ion Ionescu, op. cit., p. 158.

²³ Ocaua (oca) era egală cu 1,283 kilograme.

²⁴ Ion Ionescu, op. cit., p. 152.

²⁵ Ibidem.

industria a făcut să progreseze și agricultura: „*Englittera cu un veac în urmă era foarte înapoiată, ea înjuga boii de coadă și tunde lăna de pe oi smulgând-o, și, cu toate aceste, grație lucrărilor de îmbunătățire a agriculturii, ea a ajuns astăzi a face până și arăturile cu vaporul* (cu mașina cu aburi - n. n.), *și a tunde oile cu mașinile*”²⁶.

În partea a IV-a a monografiei este descris **comerțul** județului. Ion Ionescu ne informează că „*n-a fost județ mai înfundat decât județul Dorohoi, adică mai lipsit de debușeuri. Acum, însă, comerțului acestui județ i se deschid căile de comunicație cele mai întinse ale Europei*”²⁷. Exportul de produse agricole ale județului se făcea prin trei puncte: Mamornița, Mihăileni și Rădăuț²⁸. Contrabanda, care se făcea cu vin, tutun, sare și rachiu²⁹, a primit o grea lovitură prin organizarea în 1865 în județul Dorohoi a 63 de pichete, cu 1.002 grăniceri: „*După înființarea grănicerilor, veniturile vămii au crescut, și, într-o lună s-a adunat cât altă dată nu se aduna într-un an întreg*”³⁰.

În concepția lui Ion Ionescu, politica Statului în domeniul agriculturii trebuia să aibă în vedere și înființarea de **Bănci rurale**, care să constituie un mijloc eficient de sprijinire financiară a producătorilor agricoli: „*Băncile rurale (...) ar asigura subsistența publică într-un chip mai sigur decât toate elanurile de filantropie. Românul n-a cerut milă, și nici este în firea lui să o facă. Mila-l umilește. El cere dreptate și bună administrație, mai ales cu prevedere, pentru a-i procura instituțiuni cu care să-și întâmpine eventualele lui nevoi și trebuințe (...). Oamenii ce s-au însărcinat cu dirijarea destinurilor poporului român, n-ar strica să se gândească de pe acum la înființarea instituțiilor de credit rurale*”³¹.

Ion Ionescu avea idei avansate, progresiste, și în ceea ce privește **impozitarea populației** din județul Dorohoi și din întreaga țară: „*Oamenii au început a vedea că dările ce plătesc, trebuie să li se întoarcă înapoi. Ei știu că trebuie să plătească magistratura, pentru ca să li se facă dreptate; că trebuie să plătească administrația, pentru ca să li se asigure respectul persoanelor și al proprietăților; că trebuie să plătească forța armată, pentru ca să fie liniște și pace în țară; că trebuie să plătească pentru ca să aibă poduri, șosele, și alte lucrări prin care se realizează progresul material și moral. A venit, dar, timpul ca acei însărcinați cu interesele generale, ca acei cărora contribuabilii le dau mijloace pentru a-și împlini însărcinarea ce au, să se gândească serios la împlinirea scopului pentru care se plătesc în ziua de astăzi impozitele*”³².

În concluzie, se poate spune că multe idei cuprinse în această monografie a savantului agronom Ion Ionescu mai sunt valabile și în zilele noastre, că România ar putea deveni o mare producătoare și exportatoare de cereale, dar și de alte produse agricole. Vor fi mereu de actualitate următoarele cuvinte ale savantului: „*Nici o țară nu poate să dea produse agricole mai bune și mai ieftine decât țara noastră*”³³.

Ion Ionescu și-a încheiat monografia cu următorul îndemn adresat deopotrivă contemporanilor și urmașilor săi: „*Să căutăm, dar, și noi, de pământul țării noastre. Acesta este cuvântul nostru cel mai de pe urmă*”³⁴.

²⁶ Ibidem, p. 497.

²⁷ Ibidem, p. 507.

²⁸ Ibidem, p. 501-502.

²⁹ Ibidem, p. 510.

³⁰ Ibidem, p. 513.

³¹ Ibidem, p. 399.

³² Ibidem, p. 126.

³³ Ibidem, p. 469.

³⁴ Ibidem, p. 539.

**Idées toujours actuelles dans l'oeuvre du savant agronome
Ion Ionescu de la Brad
Résumé**

Paru en 1866, le volume *L'agriculture roumaine dans le département de Dorohoi* contient des idées toujours actuelles sur: la formation, par des écoles villageoises, du personnel qualifié pour l'agriculture; la mécanisation de l'agriculture; la qualité des travaux agricoles; l'importance, en vue d'une production élevée, des irrigations, des dessèchements, des forêts, des graines sélectionnées et de la rotation des cultures; la nécessité d'une banque rurale, qui accorde aux paysans des prêts avantageux.